

МНОГООБРАЗИЕ В РАЗБИРАНЕТО И НАГЛАСИТЕ ЗА РОДИТЕЛСКИ КАПАЦИТЕТ

Пламена Керековска

Технически университет-Варна, Варна, България, plamenakerekovska@abv.bg

VARIETY IN UNDERSTANDING AND ATTITUDES TOWARDS PARENTING CAPACITY

Plamena Kerekovska

Technical University-Varna, Varna, Bulgaria

Abstract

The text discusses the key characteristics of parenting capacity, dividing the themes into positive and negative aspects. Positive parenting capacity includes skills and responsibilities, emotional and psychological support, education and knowledge, as well as personal qualities of parents, such as maturity and awareness. Participants emphasize the importance of active parental involvement in children's lives, building healthy relationships, and respecting children's personal freedom. In the context of negative parenting capacity, the text highlights the lack of attention, irresponsibility, and selfishness, which adversely affect children's emotional and social development. In conclusion, the analysis discusses how the social environment and parents' education play a crucial role in building successful parenting practices and fostering children's development.

Keywords: parenting capacity, parenting skills, emotional closeness, responsibility, communication, social environment

ВЪВЕДЕНИЕ

Възприятията и нагласите към родителството играят решаваща роля в оформянето на семейните структури и взаимоотношения в съвременното общество. С нарастващото разнообразие на социалните модели, културните различия и индивидуалните опитности, изследването на родителския капацитет става все по-важно за разбирането на динамичната природа на родителството. Представеното в тази статия изследване цели да осветли многовариантността на родителските нагласи, базирайки се на различията в социално-демографските характеристики на участниците.

Структурирани интервю, насочени към изследване на разбиранията на хората за това какво всъщност е „родителски капацитет“ и кои са онези негови измерители, които могат да го определят като висок или нисък, предложиха уникална възможност за вникване в личните въз-

приятия на хората и многообразието от отговори на тези няколко въпроса. Заложено в количествен методи за изследване, то осигури анкетна карта, включваща широк спектър от възможни отговори. Тази анкетна карта даде възможност на 1172 респондентите да идентифицират и споделят своите индивидуални възгледи за родителския капацитет и критериите за неговото определяне като висок или нисък и възможност за по-подробен анализ на факторите, влияещи на родителството.

Резултатите от анкетното изследване не са обект на разглеждане в тази научна статия. Нейният фокус ще бъде насочен към качествения метод на изследване и ще представи резултатите от 26 структурирани интервюта.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Структурираното интервю съдържа 6 въпроса. На първия въпрос: **“В социал-**

ната сфера има понятие „родителски капацитет“. Какво според Вас включва това? Какво си представяте, когато чуете родителски капацитет?”, се очертават няколко основни теми, които описват какво включва това понятие.

Първата важна категория е свързана с „уменията и отговорностите на родителите“. Участниците акцентират на необходимостта родителите да осигуряват условия за нормален живот, развитие и образование на децата. Способността за възпитание и предоставянето на грижите, от които детето има нужда, също играят централна роля в концепцията за родителския капацитет. Родителите трябва не само да предоставят физическо настаняване, но и активно да се ангажират в развиването на детската личност, което включва подходящо възпитание и изграждане на уважение.

На второ място, „емоционалните и психологически аспекти“ са от съществено значение. Много от участниците подчертават важността на емоционалната близост между родителя и детето, както и готовността на родителя да се грижи за детето с внимание и любов. Зрялостта и осъзнатостта на родителите относно ангажиментите им са също ключови за успешното родителство.

Третата тема, „образование и познания“, е тясно свързана с първите две. Участниците посочват необходимостта родителите да имат познания за ефективните методи на възпитание и да са информирани относно нуждите на своите деца. Способността да анализират поведението и нуждите на детето е важен аспект от родителския капацитет, който оказва влияние на начина, по който родителите реагират на различни ситуации.

Четвърто, качествата на самите родители също играят роля. Участниците изразяват мнение, че родителите трябва да бъдат зрели, осъзнати и способни да вземат информирани решения. Липсата на егоизъм и готовността да се инвестират усилия за доброто на детето са пред-

поставки за успешното изпълняване на родителските задължения.

Не на последно място, „социалната среда“ и нейното влияние върху родителството също са ключови. Някои от участниците акцентират на важността на социалната и образователна среда, в която детето израства, което е необходимо за осигуряване на здравословно възпитание и защита от негативни влияния.

Анализът на отговорите показва, че родителският капацитет е многопластово понятие, което обединява уменията на родителите, емоционалните аспекти на отношенията с децата, образователния фон и социалната среда.

На втория въпрос: *“Познавате ли родители, за които бихте казали, че притежават висок родителски капацитет? Какви качества притежават те?”,* се изразяват различни характеристики на родители с висок родителски капацитет, предоставяйки широк поглед върху качествата и стиловете на родителство, които значително подпомагат положителното развитие на децата. Основната същност на тези характеристики включва високи морални принципи, емоционална подкрепа, ефективна комуникация и уважение към индивидуалността на децата.

Една от основните черти на родителите с висок капацитет е тяхната „доброта и морални качества“. Те не само действат в интерес на собствените си деца, но и служат като положителен пример за поведение. Чрез проявяване на отговорност, дисциплина и доброта, те изграждат авторитет и доверие в отношенията с децата. Тези качества не само че спомагат за създаването на стабилна семейна среда, но и формират ценности, които децата ще пренасят във взаимоотношенията си с другите.

Вторият ключов аспект е „балансът между родителство и приятелство“. Участниците в изследването споделят, че успешните родители съумяват да комбинират авторитета си със създаване на

близка връзка с децата. Те активно общуват с на разнообразни теми, проявяват уважение към техните грешки и показват търпение и емпатия. Този стил на родителство насърчава децата да експериментират с нови възможности и да развиват своята увереност.

Комуникацията играе централна роля в успешното родителство. Родители, които отделят време за активно взаимодействие с децата си, било чрез разговори или съвместни дейности, създават дълбоки и значими отношения. Качеството на комуникацията не само укрепва емоционалната връзка, но и предизвиква у децата чувство на безопасност и уют в семейната среда.

Друг важен аспект е „уважението към личната свобода на децата“. Родители, които предлагат избор и признават личното пространство на децата, не само укрепват доверието в тях, но и учат децата на отговорност и самостоятелност. Установяването на променливи граници и правила играе важна роля в социализацията и обучението на децата, като им помага да се адаптират към условията на околната среда.

Не на последно място, родителите с висок капацитет осъзнават важността на „образованието и подготовката“ в родителството. Възпитанието на емоционално интелигентни деца, които могат да поставят граници и да разбират света около себе си, изисква от родителите организираност, търпение и ангажираност. Подкрепата за образованието на децата и тяхното дългосрочно развитие също е от ключово значение.

Родителите с висок родителски капацитет притежават комбинация от ценности, умения и подходи, които включват добрина, отговорност и внимание към емоционалните нужди на децата, както и уважение към тяхната индивидуалност. Тези качества не само улесняват развитието на децата, но и създават здрава основа за бъдещите им успехи и щастливи отношения. Комбинирането на подобен родителски стил с активна ан-

гажираност и внимателно изграждане на отношенията е ключов фактор за позитивното развитие на децата.

Разглеждайки следващия въпрос от структурираното интервю - *„Познават ли родители, за които бихте казали, че притежават нисък родителски капацитет? Какви качества притежават те?“*, достигаме до характеристиките на родители с „нисък родителски капацитет“ и описана широка палитра от негативни качества, които влияят на развитието на децата. Важно е да се отбележи, че подобни характеристики могат да имат сериозни последици не само за децата, но и за цялото семейство. Нека разгледаме основните качества, които бяха посочени.

Основна черта, която посочват респондентите на е „липсата на внимание и комуникация“. Според изследваните лица, родителите с нисък капацитет често демонстрират безразличие към нуждите на децата, което води до емоционални проблеми и чувство на пренебрежнатост. Недостатъчната комуникация също така генерира напрежение и конфликти в семейството, затруднявайки изграждането на здравословни отношения.

Друга значима характеристика е „безотговорността и непоследователността“. Родители, които не задават ясни правила и граници, създават несигурност у децата, което в дългосрочен план може да доведе до проблеми в социализацията и развитието на доверие. Неспособността им да наложат отговорности само усложнява отношенията между родители и деца.

Родителите с нисък капацитет често „отказват да се развиват“ и не полагат усилия да разберат потребностите на своите деца. Проблеми като зависимости, емоционални травми или невъзможност за самопознание пречат на адекватното родителстване. Вместо да се стремят към самоусъвършенстване, те остават в състояние на отказ от отговорност и развитие.

По подобен начин, „егоизъм“ и нежеланието на родителите да инвестират време или усилия в децата също играят важна роля. Това отношение често води до създаването на чувство на нежеланост и изолация у децата. Когато родителите не общуват и не проявяват интерес, семейството става място, в което децата не се чувстват ценени.

Родителските стилове на родители с нисък родителски капацитет често включват крайности, като „прекален контрол“ или абсолютно „позволяване на всичко“. Свръхпротективността може да доведе до стрес и несигурност, докато пълната липса на ограничения може да създаде проблеми в социализацията. Внезапните реакции, включително кръсци, само засилват страха и несигурността у децата.

Някои родители проявяват „ниско ниво на образование или липса на знания“ за адекватно родителство, което значително ограничава способността им да предоставят необходимата подкрепа и възпитание на децата. Неграмотността и трудната семейна среда също така могат да създадат цикли на бедност и негативизъм, които се предават от поколение на поколение.

Родителите с нисък родителски капацитет показват множество негативни качества, които влияят на емоционалното и социалното развитие на децата. Липсата на комуникация, безотговорност, егоизъм и нежелание да се работи върху себе си са основните характеристики на този тип родителстване. Разпознаването на тези белези е съществена стъпка към намиране на решения за подобряване на родителските умения и подпомагане на децата в тяхното развитие.

В последния въпрос, на който отговаряха респондентите в структурираното интервю, ги попитахме **„От какво според Вас зависи какви качества ще прояви родителят? (притежава капацитет, но не може да го прояви в отношението си към детето или има съмнения за уменията си, но в ситуации се спра-**

вя добре)“, като целта беше да се идентифицира дали според тях има фактори, които подпомагат или възпрепятстват проявата на родителския капацитет.

Качествата, които родителят проявява в отношението си към детето, са многопластов процес, зависещ от множество фактори. На първо място, миналото и обкръжаващата среда играят ключова роля. Травмите и преживяванията от собственото детство, както и моделите на родителство, наблюдавани в семейството, могат да повлияят на начина, по който бъдещият родител подхожда към отглеждането на деца. Родителят може да се стреми да избягва негативни модели или, напротив – да ги възпроизвежда.

Личните характеристики на родителя, като ценностната система, самосъзнанието и готовността за самоусъвършенстване, също са важни. Вътрешните конфликти, страхове и неувереност могат да се отразят в отношенията с децата. В допълнение, социалната среда, финансовото положение и опитът в работата оказват влияние върху родителската практика. Например, родител в стресова ситуация може да проявява свръхпротективност или да бъде по-малко ангажиран.

Отношенията с партньора и близките също играят ключова роля. Наличието на подкрепяща семейна мрежа и здрави партньорски отношения може да улесни родителството. Образованието и интелектуалният капацитет на родителя също оставят следа в разбирането и изпълнението на родителските задължения. Родителите, които осъзнават важността на образованието и самоусъвършенстването, са по-склонни да се стремят към позитивни практики в отглеждането на децата.

Не на последно място, конкретни събития или обстоятелства в живота на родителя – като развод, загуба или значителни промени – могат да окажат временно влияние върху родителското поведение. Желанието и готовността да бъдеш родител са също важни, тъй като родителите, които са осъзнати и мотиви-

рани, по-често изграждат позитивни отношения с децата си.

Важно е да се отбележи, че детето също играе активна роля във взаимодействието. Чувствата и реакциите на детето могат да повлияят на родителските реакции и качество на взаимоотношенията. В крайна сметка, родителството е сложен и многопластов процес, съчетаващ множество елементи, които оформят родителските качества и подходи. Всеки родител е уникален, а взаимодействията с децата често са отражение на личния опит, социалната среда и индивидуалните стремежи.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Изследването на родителския капацитет и различията в родителските стилове предоставя поглед към динамиката на отношенията между родителите и децата. Резултатите от проведените интервюта ясно показват, че родителският капацитет е комплексно и многопластово понятие, което обединява редица фактори, включително умения и отговорности на родителите, емоционални аспекти, образователен фон и социална среда.

Основните теми, изведени от анализа, подчертават важността на квалификацията, ангажираността и емоционалната близост в родителството, откривайки как тези елементи взаимно си влияят и формират средата за растеж и развитие на децата. Родителите с висок капацитет демонстрират качества като добрина, отговорност и уважение, които не само подкрепят положителното развитие на

децата, но и изграждат крепки основи за бъдещи успешни взаимоотношения.

В контекста на родителите с нисък капацитет, идентификацията на негативни качества, като липса на внимание и общуване, безотговорност и егоизъм, за подчертава необходимостта от социални интервенции и програми за подкрепа на родителството. Проучването сочи, че развитието на родителските умения е от ключово значение за преодоляване на пречките и за осигуряване на здравословна среда, в която децата да се развиват.

Успешното родителство изисква съвместни усилия от страна на родителите, обществото и институциите, с цел да се осигурят подходящи условия за развитието на децата. Подкрепата на инициативи за обучение на родители е от съществено значение за повишаване на родителския капацитет и за създаване на поздравословна и любяща семейна среда. Само по този начин можем да се надяваме на положителни и устойчиви промени за идните поколения.

Резултатите от изследването подчертават, че понятието "родителски капацитет" е многостранно и обхваща не само физическите и емоционалните аспекти на родителството, но и необходимостта от адаптивност към променящите се потребности на децата и умения за взаимодействие.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Conley, C. (2003). A review of parenting capacity assessment reports. Ontario Association of Children's Aid Societies (OACAS) Journal, 47(3)